

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАКАРОВИЧ ВІКТОРІЯ КОСТЯНТИНІВНА

УДК 657.422.1:330.131.7 (043.3)

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ
ФАКТОРИНГОВОГО БІЗНЕСУ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Житомир – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному технологічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Вигівська Ірина Миколаївна,
Житомирський державний технологічний університет,
доцент кафедри обліку і аудиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гуцайлюк Зіновій Володимирович,
Тернопільський національний економічний університет,
професор кафедри обліку у виробничій сфері

кандидат економічних наук
Кузь Василь Іванович,
Буковинський державний фінансово-економічний
університет,
доцент кафедри обліку, аудиту і економічного аналізу

Захист відбудеться “27” жовтня 2015 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.052.01 у Житомирському державному технологічному університеті за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103, ауд. 233.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Житомирського державного технологічного університету за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103.

Автореферат розісланий “26” вересня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради, д.е.н., проф.

О.А. Лаговська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Факторинг, як регулятор дефіциту фінансових ресурсів вітчизняних підприємств, започаткувався в перші роки незалежності України. Становлення факторингового бізнесу відбувалось поступово та стрімкого розвитку досягло в останні роки. Цю ситуацію підтверджує приріст факторингових операцій, який у 2014 р. склав 134 % (23,5 млн. грн.), що у 2,34 рази більше ніж в минулому році (10 млн. грн.)¹. Про це також свідчать дані² Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг, щодо кількості небанківських фінансових компаній, що надають послуги факторингу: так у 2013 р. їх кількість склала 163 компанії, а станом на 31 березня 2015 р. – 231. Факторинг дозволяє суб'єктам господарювання вирішувати проблеми регулювання їх грошових потоків, ліквідності, прибутковості та конкурентоспроможності, що є неоціненним внеском в економіку держави. Однак, при цьому ризики, які на себе беруть факторингові компанії, є різноманітними та можуть бути дуже високими, що призводить до значних фінансових втрат. Тому дана ситуація зумовлює необхідність системного дослідження проблеми управління ризиками факторингового бізнесу, розробки обліково-аналітичного забезпечення як основи ефективного керування ризиками діяльності факторингової компанії.

Вагомий внесок у формування теорії, організації та методики бухгалтерського обліку і аналізу діяльності факторингових компаній здійснили вітчизняні вчені: С.Л. Береза, О.Г. Веренич, І.О. Власова, Т.О. Євлаш, О.О. Зеленіна, О.М. Кияшко, В.М. Костюченко, С.А. Кузнецова, О.М. Левченко, Г.В. Мисака, О.І. Пальчук, Н.С. Струк, К.С. Сурніна, А.В. Токунова, О.В. Фартушняк, Я.О. Чапічадзе; російські вчені: Б.З. Гвоздєв, О.Ю. Євсейкіна, О.В. Єгельська, К.А. Єлуфімова, Н.О. Ішкова, М.Ю. Лаврик, М.В. Леднев, О.О. Лефель, І.Є. Медведєв, О.В. Нікіфоров, І.Є. Покаєстов, Р.Б. Семенихін, С.Е. Чинахова, М.Д. Чиж; вчені інших зарубіжних країн: Е. Доллан, Ж. Перрар, П. Роуз, К. Шмітгофф, Р. Кембелл, М. Бікерс, П. Бісків, Дж. Гілберт, І. Джілберт, Х.Ж. Зомер, А. Кокс, Дж. Мак-Кензі, Ф. Селінджер, М. Формен, К.Ф. Хагенмюлер, О. Ханн, Д. Чессер.

Однак, дослідження питань обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу, у своїй переважній більшості, носять поодинокий несистемний характер та комплексно українськими дослідниками не проводилися. Окремі питання ідентифікації господарських ризиків (зокрема ризиків діяльності факторингових компаній), їх класифікації та оцінки, а також обліково-аналітичного забезпечення управління в умовах ризику розглядалися в працях українських вчених, зокрема: О.В. Амеліної, С.В. Бардаша, М.І. Бондаря, І.М. Вигівської, Л.В. Гнилицької, Д.О. Грицишена, З.В. Гуцайлюка, В.В. Євдокимова, Р.О. Костирка, Я.Д. Крупки, В.І. Кузя, О.А. Лаговської, І.Д. Лазаришеної, С.Ф. Легенчука, О.В. Мінакова, О.В. Небильцової, Г.П. Стадника; російських вчених: І.М. Агєєва, О.Р. Антишевої, Н.А. Гориславець, А.Ш. Джангетова, О.Д. Дмитриченко, Л.М. Кожиної, О.В. Лебедева, А.С. Толстової, В.А. Точилової, В.А. Чернової, А.М. Шаніної, О.В. Шевелевої.

1 Інформація про стан і розвиток фінансових компаній, лізингодавців та ломбардів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitok-finansovih.html>.

2 Річний звіт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2014 рік (Додаток 4) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>.

Враховуючи результати та не применшуючи значення проведених попередниками досліджень, важливість їх впливу на подальший розвиток теорії та практики бухгалтерського обліку і аналізу, невирішеними залишаються питання ідентифікації особливостей факторингового бізнесу та його ризиків, удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку господарських операцій, зумовлених обранням методу управління вищевказаними ризиками, оцінки впливу внутрішніх ризиків на формування вартості факторингу, порядку розкриття інформації про них, причини їх виникнення, фактори впливу та наслідки у бухгалтерській звітності факторингової компанії, розробки методики економічного аналізу ефективності факторингового бізнесу в умовах ризику. Необхідність вирішення вказаних проблемних питань та їх значення в сучасних умовах господарювання обумовили актуальність та напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського державного технологічного університету за темами: № 34 “Моделювання системи інформаційного забезпечення управління в умовах невизначеності економіки” (номер державної реєстрації 0112U001794). У межах наукової теми автором виконані дослідження, пов'язані з ідентифікацією ризиків факторингового бізнесу і теоретичним обґрунтуванням організаційно-методичного забезпечення їх аналізу; № 396 “Бухгалтерський облік і аналіз факторингових операцій” (номер державної реєстрації 0114U004255). В рамках наукової теми автором розроблено пропозиції з удосконалення організаційно-методичного забезпечення бухгалтерського обліку діяльності факторингової компанії в умовах ризику.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку та економічного аналізу як основи забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу.

Цільова спрямованість зумовила постановку та розв'язання наступних завдань:

- уточнити сутність факторингу для потреб бухгалтерського обліку та економічного аналізу, систематизувати підходи до його класифікації для можливості визначення ризиків діяльності факторингової компанії та чинників їх виникнення;
- з'ясувати особливості факторингового бізнесу та визначити їх вплив на обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками, властивих факторинговій діяльності;
- ідентифікувати ризики факторингового бізнесу з метою структуризації інформаційних запитів суб'єктів системи управління факторингової компанії задля розширення інформаційних можливостей системи бухгалтерського обліку;
- визначити вплив елементів договірної політики факторингової компанії на організацію бухгалтерського обліку в контексті управління ризиками факторингового бізнесу;
- систематизувати існуючі підходи до оцінки ризиків (ймовірних наслідків) діяльності факторингової компанії для можливості визначення їх впливу на ціноутворення та рентабельність відповідних послуг;
- здійснити аналіз сучасного стану облікового забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу та виявити напрями проблемних питань задля їх вирішення;

- обґрунтувати систему показників діяльності факторингової компанії в умовах ризику як основи змін і доповнень регламентованої та управлінської звітності для задоволення інформаційних потреб користувачів;

- сформулювати систему параметричних оцінок ризиків факторингового бізнесу для аналізу ефективності управління ним в умовах ризику.

Об'єктом дослідження є обліково-аналітичне забезпечення як складова системи управління ризиками факторингової компанії (небанківської фінансової установи).

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, організаційно-методичних і практичних положень формування обліково-аналітичної інформації задля управління ризиками факторингового бізнесу.

Методи дослідження. У ході дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Для опрацювання статистичних даних становлення та розвитку факторингу в Україні та зарубіжних країнах застосовано економіко-статистичні методи. При уточненні сутності категорійно-понятійного апарату факторингу застосовано логіко-гносеологічний метод. Методи теоретичного узагальнення, порівняння, групування, причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод використовувалися для ідентифікації ризиків факторингового бізнесу. Системний підхід та методи аналогії, конкретизації, індукції, дедукції та логіки застосовані для комплексного дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками діяльності факторингової компанії. Використання методу моделювання дозволило розробити матрицю ризиків факторингового бізнесу для цілей аналізу та ризик-менеджменту.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці українських та зарубіжних вчених з питань бухгалтерського обліку та аналізу діяльності факторингових компаній в умовах ризику, матеріали науково-практичних конференцій, статистичні дані вітчизняних та міжнародних факторингових організацій, публічна фінансова звітність факторингових компаній, дані, отримані автором в ході спеціальних спостережень та опитувань, нормативно-правові акти, електронні ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці організаційно-методичних і практичних рекомендацій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками діяльності факторингових компаній для підвищення рівня ефективності управління факторинговим бізнесом. Основні положення наукової новизни полягають в наступному:

удосконалено:

- методичне забезпечення бухгалтерського обліку факторингових операцій, яке передбачає відображення даних операцій у складі основної операційної діяльності факторингової компанії, враховує можливість формування інформації за всіма видами факторингу та ідентифікованими ризиками факторингового бізнесу в частині методів їх управління, що дозволило привести систему облікового забезпечення у відповідність до галузевої специфіки та забезпечити на новому якісному рівні обліковою інформацією систему управління ризиками для визначення ефективності факторингових операцій;

- організаційні положення бухгалтерського обліку діяльності факторингової компанії з урахуванням галузевої специфіки, ризиків факторингового бізнесу, видів та

особливостей договору факторингу через розробку облікової регламентації управління ризиками (Внутрішньо-фірмового стандарту обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками) для забезпечення повноти аналізу ефективності факторингу;

– документальне забезпечення оцінки ризиків факторингового бізнесу (шляхом розробки паспорту ризику, панелі та карти ризиків) і порядку облікового відображення операцій, зумовлених обранням методів управління ними, через розробку нових й удосконалення існуючих форм первинних документів, що сприяє створенню інформаційних потоків про види факторингу, притаманні їм ризики, їх рівень, стан погашення боржниками своїх зобов'язань;

– калькулювання факторингу залежно від його виду, що враховує коригування вартості факторингових послуг на ймовірні наслідки ризиків діяльності компанії, з метою підвищення рентабельності відповідних послуг та ефективності управління ризиками і факторинговим бізнесом в цілому;

– порядок розкриття в управлінській звітності (розроблено Звіт про факторингові операції в умовах ризику, Звіт про внутрішні ризики факторингового бізнесу) та форму представлення у Примітках до річної фінансової звітності (стан факторингових операцій, деталізація показників дебіторської заборгованості (зворотна, беззворотна, під заставу), види ризиків діяльності факторингової компанії, методи їх зниження), інформації про ризики діяльності факторингової компанії, а також запропоновано уточнення до ф. 1 “Баланс (Звіт про фінансовий стан)” в частині виділення рядка 1150 “Факторинг”, що сприяє ідентифікації ризиків та визначенню впливу їх наслідків на бізнес факторингової компанії та рішення потенційних інвесторів;

дістало подальший розвиток:

– трактування поняття “факторинг” (комплекс послуг факторингової компанії, який передбачає фінансування під відступлення права грошової вимоги, прийняття на себе ризиків, ведення обліку дебіторської заборгованості та її інкасацію), що сприяє усуненню неконвенційності понятійно-категорійного апарату, забезпечує достовірне відображення факторингових операцій у системі бухгалтерського обліку та сприяє удосконаленню інформаційних потоків для системи управління ризиками;

– обґрунтування галузевих особливостей обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками діяльності факторингових компаній як небанківських фінансових установ через ідентифікацію факторингу, його класифікації (за правом зворотної вимоги, територіальною ознакою, предметом договору, повідомленням дебітора), структурування факторингового бізнесу за видами діяльності та інформаційних запитів щодо ризиків, що дозволяє виявити проблеми інформаційного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу;

– ідентифікація ризиків факторингового бізнесу та їх причинно-наслідкових зв'язків через розробку матриці внутрішніх ризиків факторингового бізнесу для цілей аналізу та ризик-менеджменту, що дозволяє суб'єктам управління, залежно від виду факторингу та його ризиків, обрати необхідні методи зниження (або нейтралізації) ризику та удосконалити організацію бухгалтерського обліку факторингових операцій з їх урахуванням;

– організаційні (визначено об'єкти, завдання, інформаційне забезпечення та особливості аналітичного етапу, розроблено концептуальну основу проведення

аналізу) та методичні (виділено загальний та поглиблений блоки аналітичних показників) положення економічного аналізу ефективності факторингового бізнесу в умовах ризику та систему параметричних оцінок внутрішніх ризиків діяльності факторингових компаній задля вибору оптимальних методів управління ризиками та їх ймовірними негативними наслідками.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці практичних рекомендацій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу. В практичну діяльність суб'єктів господарювання впроваджено такі розробки:

- комплексне методичне забезпечення бухгалтерського обліку факторингових операцій в умовах ризику та, зокрема, порядок формування інформаційного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу (ТОВ “Фінансова компанія “Фактор-Сервіс”, довідка № 29 від 22.06.2015 р.);

- рекомендації щодо договірної політики при здійсненні факторингових операцій, що дозволило врегулювати взаємовідносини між учасниками факторингового процесу та уникнути невизначеності (ТОВ “ТЕК Західтранссервіс”, довідка № 256 від 10.12.2012 р.).

Ряд пропозицій впроваджено у навчальний процес шляхом включення їх до навчальних програм та навчально-методичного забезпечення дисциплін, зокрема:

- методичний підхід до облікового відображення та аналізу факторингових операцій (“Міжнародні стандарти фінансової звітності”, “Облік зовнішньоекономічної діяльності”, “Теорія економічного аналізу”, “Звітність підприємств”, “Облік і звітність в оподаткуванні”) (Закарпатський державний університет, довідка № 306/01-19 від 28.03.2013 р.);

- методика бухгалтерського обліку операцій, зумовлених методами управління ризиками та методика аналізу ефективності факторингового бізнесу (“Бухгалтерський практикум”, “Інформаційні системи і технології в обліку і аудиті”, “Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті”) (ДВНЗ “Ужгородський національний університет”, довідка № 1610/01-27 від 29.05.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові результати, що містяться в дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використані ідеї та пропозиції, що є результатом індивідуальної праці здобувача, що полягають у дослідженні питань, пов'язаних з розвитком обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на 13-ти міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях [13-25].

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 27 наукових працях загальним обсягом 45,3 друк. арк. (особисто автору належить 8,69 друк. арк.), у тому числі 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, з яких 3 статті у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз; 8 статей у фахових виданнях України; 13 тез доповідей на конференціях; 2 публікації в інших виданнях.

Публікації повною мірою відображають основні результати дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 181 сторінках друкованого тексту. Робота містить 20 таблиць на 24 сторінках (з яких 3 розміщені на 3 сторінках), 18 рисунків на 17 сторінках (з яких 4 розміщені на 4 сторінках), 6 додатків на 38 сторінках друкованого тексту. Список використаних джерел налічує 236 найменувань і розміщений на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, відображено зв'язок теми з науковими планами і темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, надано характеристику інформаційної бази та методів дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, вказано характер апробації результатів дослідження, особистий внесок здобувача.

У першому розділі **“Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу”** розкрито теоретичні положення бухгалтерського обліку та економічного аналізу діяльності факторингових компаній в умовах ризику, досліджено економіко-правову сутність факторингу, його види, охарактеризовано структуру діяльності факторингової компанії, ідентифіковано ризики факторингового бізнесу.

Факторинг є складним та багатоаспектним явищем, окреслити межі якого досить важко. Відсутність чіткого усвідомлення сутності даного поняття перешкоджає розвитку ринку факторингу в Україні. Виявлена у ході дослідження варіативність наукових підходів до визначення сутності факторингу у його теоретичному та практичному аспектах підтверджує багатогранність даного поняття. Аналіз економіко-правової сутності факторингу дозволив визначити дане поняття з позицій суб'єкта його здійснення: це комплекс послуг факторингової компанії, який передбачає фінансування під відступлення права грошової вимоги, прийняття на себе ризиків, ведення обліку дебіторської заборгованості та її інкасацію. Це дозволило, на відміну від існуючих підходів до трактування даного поняття, чітко виділити об'єкти облікового відображення, що, в свою чергу, сприяє раціональній побудові організаційно-методичного забезпечення бухгалтерського обліку і аналізу діяльності факторингової компанії для цілей управління ризиками.

Необхідність встановлення особливостей факторингового бізнесу для визначення їх впливу на побудову обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками визначила актуальність ідентифікації галузевої специфіки діяльності факторингових компаній (як небанківських фінансових установ) (рис. 1). Окреслена галузева специфіка діяльності компанії-фактора вказує на значні ризики факторингового бізнесу, пов'язані з прийняттям ризиків клієнта, фінансуванням без застави та наданням гарантій, а також зі здійсненням зовнішньоекономічної діяльності.

Виходячи з відсутності єдиного підходу до класифікації факторингу, в роботі систематизовано та уточнено класифікацію як основу розробки обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу. Виділено такі класифікаційні ознаки як: право зворотної вимоги (зворотний, беззворотний); територіальна ознака

(міжнародний, внутрішній); предмет договору факторингу (реальний, консенсуальний); наявність повідомлення боржника (конвенційний, конфіденційний).

Рис. 1. Особливості діяльності факторингових компаній, виявлені в ході дослідження

Поряд з цим, існує проблема віднесення того чи іншого виду факторингу до конкретного виду діяльності факторингової компанії. Чинне законодавство України в частині регламентації порядку облікового відображення основних операцій фінансових установ, що надають послуги факторингу, дозволяє вести облік таких операцій як у складі основної або іншої операційної діяльності, так і у складі іншої діяльності (фінансові операції), що призводить до інформаційного викривлення реальності. В ході дослідження теоретично обґрунтовано приналежність факторингу до основної операційної діяльності факторингової компанії, відповідно до чого здійснено структурування факторингового бізнесу за видами діяльності (рис. 2). Вказані пропозиції дозволяють встановити ризики факторингового бізнесу залежно від виду факторингу та сприяють розробці методичного забезпечення бухгалтерського обліку факторингових операцій в умовах ризику та виходити із специфіки методів управління ним.

Рис. 2. Структурування факторингового бізнесу за видами діяльності для цілей бухгалтерського обліку

Невизначеність сучасних умов господарювання та недостатній рівень теоретичних напрацювань вітчизняних вчених в питаннях ризикованості факторингового бізнесу актуалізують дослідження щодо ідентифікації ризиків факторингових компаній. Зокрема, в роботі виділено групу внутрішніх і групу зовнішніх ризиків факторингового бізнесу (рис. 3) та встановлено їх причинно-наслідкові зв'язки, що дозволило виявити проблеми інформаційного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу.

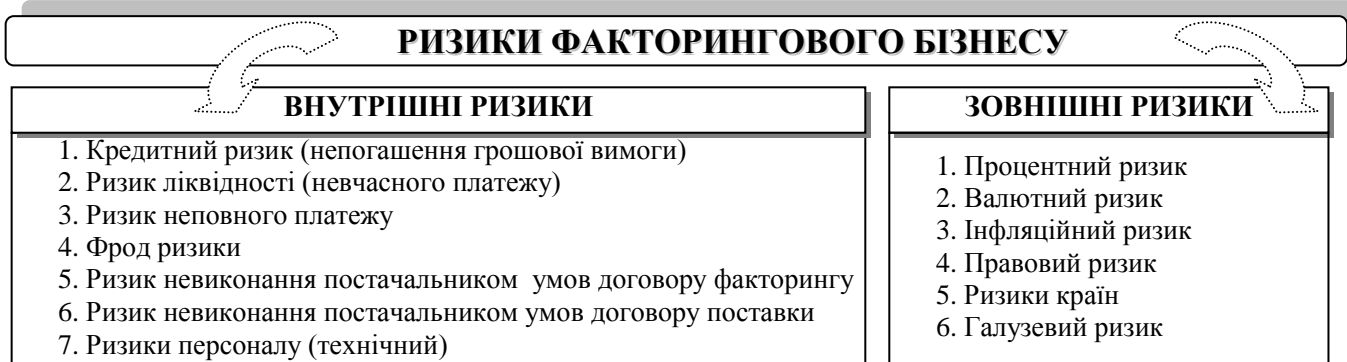

Рис. 3. Ідентифікація ризиків факторингового бізнесу для цілей управління

Рівень зовнішніх ризиків факторингового бізнесу залежить від безлічі невідконтрольних політичних, економічних, соціальних та географічних факторів, тому в роботі основну увагу зосереджено на питаннях управління внутрішніми ризиками. З метою мінімізації негативного впливу внутрішніх ризиків на прибутковість факторингового бізнесу структуровано інформаційні запити підсистем управління (планування, бухгалтерський облік, аналіз, контроль). Встановлення змісту інформаційних запитів та напрямів інформаційних потоків сприяє уникненню факторинговою компанією фінансових втрат за умови правильної побудови обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками.

У другому розділі **“Облікове забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу”** викладено організаційно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку щодо управління ризиками діяльності факторингової компанії, зокрема уточнено порядок оцінки, документування та калькулювання факторингу з врахуванням ризиків факторингового бізнесу.

Недосконалість організаційних положень бухгалтерського обліку діяльності факторингових компаній в умовах ризику унеможлиблює удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками їх діяльності. На підставі виявлення найбільш суттєвих положень договору факторингу, які мають вплив на організацію бухгалтерського обліку (тип, предмет, сторони договору, обсяг фінансування, гарантії, страхування), встановлено їх значення для управління ризиками та запропоновано лімітування обсягів фінансування за договором факторингу. Це дозволило розробити матрицю ризиків факторингового бізнесу для підвищення ефективності управління ними та створити можливості для удосконалення бухгалтерського обліку операцій, зумовлених методами управління ризиками.

Система бухгалтерського обліку повинна бути адаптована до особливостей факторингового бізнесу в умовах ризику. Тому для відповідності облікової

інформації потребам ризик-менеджменту розроблено пакет первинних і зведених документів за факторинговими операціями, зокрема для уточнення порядку оцінки ризику запропоновано паспорт та панель ризиків, які є базисом для формування карти ризиків факторингової компанії (виділено чотири зони впливу ризику – нульового ризику, незначного ризику, допустимого ризику та критичного ризику).

В контексті розвитку питання оцінки ризиків встановлено параметри впливу кожного із ідентифікованих внутрішніх ризиків (які можуть бути контрольованими) на вартість факторингу (із встановленням зони ризику, тобто ймовірності настання та впливу його наслідків на прибутковість факторингової операції). Наведена розробка забезпечила можливість удосконалення процесу калькулювання факторингових послуг в частині коригування вартості факторингової послуги на значення інтегрованого показника внутрішнього ризику факторингової компанії, що сприяє мінімізації негативних наслідків ризику та підвищення рентабельності факторингу.

Нерозробленість облікового забезпечення аналізу ефективності факторингового бізнесу в контексті ризик-орієнтованого управління унеможливорює контроль за доцільністю здійснення того чи іншого виду факторингу та зумовлює необхідність удосконалення методики бухгалтерського обліку факторингових операцій в умовах ризику. Виходячи із ідентифікованих методів управління ризиками, розроблено алгоритм застосування методів зниження (нейтралізації) ризиків факторингового бізнесу та визначено господарські операції відповідно до управлінського рішення, а також, запропоновано облікове забезпечення управління вищевказаними ризиками (рис. 4). На рис. 4 наведено об'єкти бухгалтерського обліку при застосуванні методів мінімізації ризиків факторингу, уточнено існуючі бухгалтерські рахунки та запропоновано рахунок 32 “Розрахунки за факторинговими операціями”, призначений для обліку заборгованості дебіторів у частині відступлення права грошової вимоги, а зокрема при диверсифікації дебіторів факторингової компанії, дебіторська заборгованість яких має низький (або нижчий від попередньої заборгованості) рівень ризику. Наведені пропозиції дозволили привести облікове забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу у відповідність до галузевої специфіки та сучасних умов господарювання.

Основні положення договірної політики, розроблене документальне забезпечення факторингу в умовах ризику, уточнений порядок оцінки ризиків та калькулювання вартості факторингової послуги, сукупність запропонованих синтетичних та аналітичних бухгалтерських рахунків для обліку факторингу та методів управління ідентифікованими ризиками, побудоване на їх основі облікове забезпечення управління ризиками, а також форма і особливості розкриття інформації про стан факторингового бізнесу реалізовані у Внутрішньо-фірмовому стандарті обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу. Розробка облікової регламентації управління ризиками компанії-фактора сприяє повноті аналізу ефективності факторингу та дозволяє здійснювати своєчасний контроль за рівнем ризику, відхиленнями та економічною доцільністю методів управління ризиками.

1. Методи прийняття ризику та лімітування		2. Метод диверсифікації дебіторів		3. Метод передачі ризиків	
Об'єкт обліку		Об'єкт обліку		Об'єкт обліку	
Право грошової вимоги. Після прийняття ризику здійснюється перерахунок коштів постачальнику в розмірі ліміту		Заборгованість дебіторів в частині відступлення права грошової вимоги, які мають низький рівень ризику		Комісійні операції з передачі грошової вимоги іншим спеціалізованим фінансово-кредитним установам (партнерам, колекторським фірмам, SPV-компаніям, ін.)	
Бухгалтерські рахунки		Бухгалтерські рахунки		Бухгалтерські рахунки	
703	«Дохід від реалізації робіт і послуг»	32	«Розрахунки за факторинговими операціями»	Відбувається списання грошової вимоги з кредиту 322.1 «Відступлення права грошової вимоги» та визнання 377 «Розрахунків з іншими дебіторами» (в розрізі суб'єкта). Фінансова установа надає фактору кошти в рахунок відступлення права грошової вимоги. Фактор сплачує комісійну винагороду, яку слід відображати у складі інших операційних витрат рах. 949	
703.1	«Дохід від факторингу»	321	«Винагороди за договором факторингу»		
685	«Розрахунки з іншими кредиторами»	322.1	«Відступлення права грошової вимоги»		
685.1	«Розрахунки з факторантом (за договором №, дата)»	322.11	«Беззворотна грошова вимога»		
Рах. 703 – виходячи з того, що факторинг – операційна діяльність факторингової компанії. По дебету рах. 685.1 на першому етапі перерахування коштів відображається на суму ліміту фінансування, вказаного у договорі факторингу		322.12	«Зворотна грошова вимога»		
		322.13	«Беззворотна грошова вимога із заставою»		
		06.1	«Застава за договором факторингу»		
4. Метод самострахування (резервування) ризиків		5. Метод страхування ризиків			
Об'єкт обліку		Об'єкт обліку			
Господарські операції з формування та використання резерву сумнівних боргів		Господарські операції за послугами страхових компаній (страхові платежі) щодо страхування ймовірності настання внутрішніх ризиків діяльності факторингової компанії, а зокрема: страхування поставки, предмета застави, відповідальності третіх осіб та інше			
Бухгалтерські рахунки		Бухгалтерські рахунки			
944	«Сумнівні та безнадійні борги»	653 «Розрахунки за страхуванням поставки» 655 «Розрахунки за страхуванням майна» 656 «Розрахунки за страхуванням відповідальності»			
944.1	«Сумнівні та безнадійні борги за договором факторингу»				
944.2	«Інші сумнівні та безнадійні борги»				
38.1	«Резерв сумнівних боргів за факторингом»				
Розрахунок резерву здійснюється з урахування розміру відступлення права грошової вимоги та ймовірності настання ризику (непогашення, ліквідності, кредитного ризику тощо). Нарахування резерву є доцільним, якщо ймовірність більше 50%, тобто середня або висока					

Рис. 4. Запропоноване облікове забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу: методи зниження та уникнення

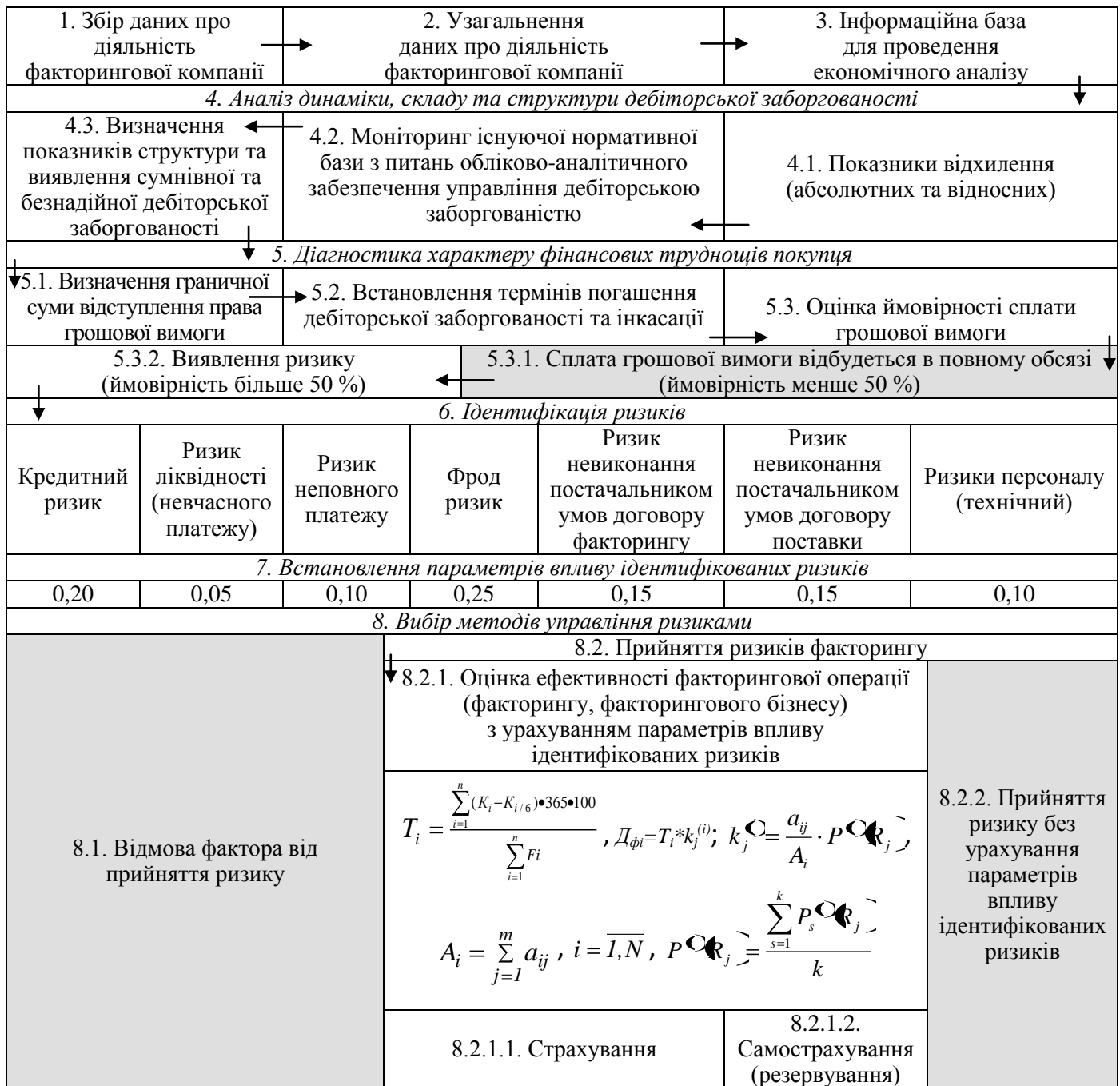
У третьому розділі **“Аналітичне забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу”** розглянуто проблемні питання розкриття інформації про діяльність факторингової компанії та ризики її бізнесу, визначено напрями удосконалення організаційно-методичного забезпечення аналізу ефективності факторингових операцій.

Бухгалтерська звітність факторингової компанії не містить достатньої інформації про обсяг факторингових операцій в розрізах видів факторингу, впливу ризиків факторингового бізнесу (ймовірність настання, розмір втрат тощо), строки погашення дебіторської заборгованості, суми боргу. Така ситуація зумовила необхідність розробки форм управлінської звітності (Звіт про факторингові операції в умовах ризику, Звіт про внутрішні ризики факторингового бізнесу) та методичних рекомендацій щодо їх заповнення, що дозволяє виявити фактори підвищення рівня ризиків, обрати альтернативний метод управління ризиком або ж повністю відмовитися від його прийняття.

Факторингові компанії представляють у фінансовій звітності інформацію про ризики в розрізі кредитного, ринкового, валютного та ризику ліквідності, що є недостатнім для повної оцінки фінансового стану компанії та прогнозування ймовірних результатів її діяльності. Виходячи з аналізу фінансових звітів вказаних компаній, удосконалено порядок розкриття та форму представлення інформації про ризики факторингового бізнесу у Примітках до річної фінансової звітності (стан факторингових операцій, деталізація показників дебіторської заборгованості (зворотна, беззворотна, під заставу), види внутрішніх ризиків, методи їх зниження – наявність резервів, страхових полісів, лімітування та ін.). Поряд з цим, задля виокремлення у звітності дебіторської заборгованості за факторингом, як основного предмету діяльності факторингової компанії, запропоновано уточнення до форми фінансової звітності № 1 “Баланс (Звіт про фінансовий стан)” у частині внесення рядка 1150 “Розрахунки за факторинговими операціями”.

Внесені пропозиції щодо змісту, порядку розкриття, термінів складання та передачі інформації про факторинг та ризики факторингового бізнесу визначені як елементи облікової політики компанії, а показники вищевказаної звітності забезпечують інформаційні потреби аналізу ефективності факторингу в умовах ризику та оцінки факторингової компанії в цілому.

Відсутність ефективно організації та методики проведення аналізу діяльності факторингових компаній в умовах ризику зумовлює виникнення проблем при формуванні стратегії управління ризиками. Проведене дослідження дозволило обґрунтувати елементи організації (об’єкти, завдання, інформаційне забезпечення, особливості аналітичного етапу) та розробити концептуальну основу економічного аналізу ефективності факторингового бізнесу з врахуванням впливу внутрішніх ризиків діяльності факторингових компаній (рис. 5).

Примітки: T_i – середня доходність факторингової операції при співпраці з i -вим факторантом; K_i – комісійна винагорода, отримана фактором при співпраці з i -вим факторантом при кожному погашенні фінансування; F_i – вартість грошової вимоги i -ого факторанта; $D_{\phi i}$ – середня доходність факторингової компанії при співпраці з i -вим факторантом та врахуванням ризиків; $k_j^{(i)}$ – коефіцієнт j -го ризику для факторингової компанії при співпраці з i -вим факторантом; A_i – сумарні втрати факторингової компанії при настанні всіх R_j ризиків для i -ого факторанта; a_{ij} ($i = \overline{1, N}, j = \overline{1, m}$) втрати факторингової компанії при настанні ризику R_j для i -ого факторанта; $P^{(i)}(R_j)$ – ймовірність настання j -го ризику при співпраці з i -вим факторантом; $P_s^{(i)}(R_j)$ – ймовірність настання j -го ризику для i -ого факторанта, яка оцінена s -овим експертом ($i = \overline{1, N}, j = \overline{1, m}, s = \overline{1, k}$).

Рис. 5. Концептуальна основа економічного аналізу ефективності факторингового бізнесу на основі внутрішніх ризиків діяльності факторингових компаній

В ході удосконалення методики аналізу ефективності факторингового бізнесу обґрунтовано індикатори її оцінки, виокремлено загальний та поглиблений блоки аналітичних показників, розроблено систему параметричних оцінок внутрішніх ризиків діяльності факторингових компаній, запропоновано інтегрований показник ефективності факторингу, що сприяє моніторингу ризиків, своєчасному контролю за відхиленнями їх значень та вибору оптимальних методів управління як ризиками факторингового бізнесу, так і їх ймовірними негативними наслідками.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено науково-практичне завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу. Основні висновки, що підтверджують результати проведеного дослідження, полягають у наступному:

1. Суперечність існуючих підходів до розуміння сутності факторингу відповідно до чинного законодавства та практики бухгалтерського обліку призводить до неврахування всіх складових факторингу при його обліковому відображенні (як цілісного комплексу послуги) та унеможлиблює ідентифікацію ризиків факторингового бізнесу. Для усунення зазначених неточностей обґрунтовано підхід до трактування факторингу як комплексу послуг факторингової компанії, який передбачає фінансування під відступлення права грошової вимоги, прийняття на себе ризиків, ведення обліку дебіторської заборгованості та її інкасацію. Це дозволило усунути неконвенційність понятійного апарату бухгалтерського обліку та визначити місце факторингу в системі об'єктів бухгалтерського обліку.

2. Чутливість факторингового бізнесу до кризових явищ зумовлює необхідність виявлення специфіки діяльності компанії та факторів впливу на її фінансовий стан. Визначено галузеві особливості діяльності факторингових компаній (прийняття ризиків клієнта, фінансування без застави, гарантії, зовнішньоекономічна діяльності), розроблено класифікацію його видів (за правом зворотної вимоги, територіальною ознакою, предметом договору, повідомленням дебітора), розмежовано діяльність факторингового бізнесу за видами, а також ідентифіковано внутрішні та зовнішні ризики. Вказані пропозиції забезпечили системний підхід до удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку факторингових операцій в цілях інформаційного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу.

3. Результативність управління ризиками факторингового бізнесу можлива лише за умови ефективної організації бухгалтерського обліку факторингових операцій задля формування відповідного інформаційного забезпечення. Виокремлення основних, для цілей управління ризиками, положень договору факторингу (тип, предмет, сторони договору, обсяг фінансування, гарантії, страхування) дозволило надати пропозиції щодо лімітування фінансування, а також розробити матрицю ризиків факторингового бізнесу для підвищення ефективності управління ними та можливості удосконалення бухгалтерського обліку операцій, зумовлених вибором методів управління ризиком.

4. Адаптація системи бухгалтерського обліку до особливостей факторингового бізнесу під впливом ризиків зумовлює необхідність відповідного порядку оцінки та документального забезпечення діяльності факторингових компаній. Розроблено документацію факторингових операцій в умовах ризику, запропоновано паспорт і панель ризиків, які використані при розробці карти внутрішніх ризиків факторингового бізнесу (зони нульового ризику, незначного, допустимого та

критичного ризику), що сприяє вирішенню питання оцінки впливу вищевказаних ризиків на формування вартості факторингу.

5. Стратегія ціноутворення факторингової компанії не враховує ризики, які супроводжують її діяльність, що позначається на прибутковості факторингового бізнесу. Здійснено ранжування внутрішніх ризиків факторингової компанії, встановлено їх кількісні параметри та ідентифіковано вплив кожного на вартість факторингу, що сприяло удосконаленню процесу калькулювання факторингових послуг (коригування вартості факторингової послуги на значення інтегрованого показника внутрішнього ризику), що сприяє мінімізації негативних наслідків ризику та підвищенню рентабельності факторингу.

6. Несистемний характер досліджень бухгалтерського обліку діяльності факторингових компаній в умовах ризику спричиняє низьку ефективність ризик-менеджменту. Розроблено методичне забезпечення бухгалтерського обліку факторингових операцій, яке передбачає відображення даних операцій у складі основної операційної діяльності факторингової компанії, враховує можливість формування інформації за всіма видами факторингу та ідентифікованими ризиками факторингового бізнесу в частині методів управління ними. Сформовані пропозиції дозволили привести систему облікового забезпечення у відповідність до галузевої специфіки та розробити Внутрішньо-фірмовий стандарт обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу.

7. Недостатність інформаційного забезпечення управління ризиками факторингової компанії зумовлює потенційні втрати та погіршення фінансового стану фірми. Запропоновано порядок розкриття відповідної інформації в управлінській звітності (Звіт про факторингові операції в умовах ризику, Звіт про внутрішні ризики факторингового бізнесу), удосконалено порядок та розроблено форму представлення інформації про ризики факторингового бізнесу у Примітках до річної фінансової звітності, уточнено ф. № 1 “Баланс (Звіт про фінансовий стан)” в частині виокремлення рядка 1150 “Розрахунки за факторинговими операціями”. Розроблена внутрішня звітність та запропоновані фінансові показники забезпечують інформаційні потреби аналізу ефективності факторингу в умовах ризику та сприяють визначенню впливу наслідків ризику на рішення потенційних інвесторів.

8. Низька ефективність системи управління ризиками факторингового бізнесу зумовлена фрагментністю організаційно-методичного забезпечення аналізу діяльності факторингових компаній в умовах ризику. Обґрунтовано елементи організації економічного аналізу ефективності факторингового бізнесу (об’єкти, завдання, інформаційне забезпечення, особливості аналітичного етапу) та концептуальну основу його проведення (на основі внутрішніх ризиків), виокремлено загальний та поглиблений блоки аналізу (аналітичних показників), зокрема запропоновано інтегрований показник ефективності факторингу з урахуванням параметрів впливу ідентифікованих внутрішніх ризиків. Надані пропозиції забезпечують ефективність управлінських рішень щодо здійснення факторингу під впливом ризиків та підвищення рентабельності факторингових послуг.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

1. Макарович В.К. Мировой рынок факторинга и современные тенденции его развития / В.К. Макарович // Научный журнал: Сборник научных трудов Sworld. – Иваново: МАРКОВА АД, 2013. – Выпуск 3. – Том 39. – С. 47-54 (0,31 друк. арк.) (включено до РИНЦ (Російська Федерація)).
2. Макарович В.К. Факторинговые операции: учетно-классификационный поход / В.К. Макарович // Международный бухгалтерский учет. – Москва: ООО “Издательский дом “Финансы и кредит”, 2014. – № 5 (299). – С. 36-45 (0,96 друк. арк.) (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Google Scholar, РИНЦ (Російська Федерація) eLIBRARY.RU / РИНЦ (ВІНІТІ РАН)).
3. Макарович В.К. Прогнозное моделирование экономического эффекта использования факторинга / В.К. Макарович // Экономический анализ: теория и практика. – Москва: ООО “Издательский дом “Финансы и кредит””. – 2014. – № 28 (379). – С. 53-58 (0,47 друк. арк.) (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Google Scholar, РИНЦ (Російська Федерація) eLIBRARY.RU / РИНЦ (ВІНІТІ РАН)).
4. Makarovych V.K. Contabilita e supporto analitico per la formazione di gestione contabile factoring. / N.I. Cenkler, V.K. Makarovych, V.S. Semyon, // Italian Science Review, 2014. – № 10 (19). – PP. 5-9. – Available at URL: <http://www.ias-journal.org/archive/2014/october/Cenkler.pdf> (заг. обсяг 0,29 друк. арк., індивід. автора 0,12 друк. арк.: запропоновано формування управлінської бухгалтерської звітності факторингових операцій в умовах ризику).

Статті у наукових фахових виданнях України:

5. Макарович В.К. Напрямки удосконалення обліку факторингових операцій в Україні / В.К. Макарович // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії / Економічні науки: зб. наук. праць. – Чернівці: Буковинська держ. фін. академія, 2007. – Вип. 9. – С. 533-541 (0,33 друк. арк.).
6. Макарович В.К. Особливості відображення факторингових операцій в фінансовому та податковому обліку / В.К. Макарович // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – №3 (61). – С. 122-126 (0,54 друк. арк.).
7. Макарович В.К. Облік факторингових операцій: міжнародний досвід та вітчизняна практика / В.К. Макарович // Збірника наукових праць Черкаського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Випуск 30: у 3-х част. – Черкаси: ЧДТУ, 2012. – Частина II. – С.180-184 (0,34 друк. арк.).
8. Макарович В.К. Факторинг: обліково-правовий аспект / В.К. Макарович // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства / Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ, 2012. – Вип. 127. – С. 176-187 (0,61 друк. арк.).
9. Макарович В.К. Факторингові операції: податковий аспект / В.К. Макарович // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжн. зб. наук. пр. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – Вип. 2 (23). – С. 163-170 (0,54 друк. арк.).
10. Макарович В.К. Компаративний аналіз факторингових операцій та інших фінансових інструментів / В.К. Макарович, Т.Ю. Климко // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету / Економічні

науки: зб. наук. праць. – Чернівці: Технодрук, 2013. – Вип. 2 (25). – С.22-32. (заг. обсяг 0,74 друк. арк., індивід. автора 0,44 друк. арк.: ідентифіковано відмінності факторингу та інших фінансових інструментів).

11. Макарович В.К. Місце і роль договору факторингу в системі бухгалтерського обліку / В.К. Макарович // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації: зб. наук. пр. – К.: ПП “Рута”, 2013. – Випуск 2 (11). – С. 223-232 (0,66 друк. арк.).

12. Макарович В.К. Ризики факторингових операцій: класифікаційний підхід / В.К. Макарович // Науковий вісник Ужгородського університету / Серія: Економіка. – Ужгород: ДВНЗ “УжНУ”, 2015. – Випуск 1 (45). – Т. 2 – С. 167-170 (0,40 друк. арк.).

Матеріали конференцій:

13. Макарович В.К. Специфіка обліку факторингових операцій у фактора / В.К. Макарович // Теорія і практика економічних досліджень: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф., (м. Миколаїв, 23 травня 2011 р.) – Миколаїв, 2011. – С.32-34 (0,12 друк. арк.).

14. Макарович В.К. Організаційні процеси здійснення факторингових операцій / В.К. Макарович // Розвиток України в ХХІ ст.: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: Зб. тез доповідей Х-ої Ювілейної міжн. наук.-практ. Інтернет-конференції, (м. Тернопіль, 10 червня 2011 р.) / МОН України, тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2011. – С.215-217 (0,10 друк. арк.).

15. Макарович В.К. Сучасні підходи обліку факторингових операцій / В.К. Макарович // Теория и практика современной науки: Сб. материалов XIII-ой Междун. научн.-практ. конф., (г. Горловка, 29-30 сентября 2011 г.). – Горловка, 2011. – С. 29-32 (0,27 друк. арк.).

16. Макарович В.К. Облік факторингових операцій: міжнародний досвід / В.К. Макарович // Трансформаційні процеси в економіці держави та регіону: Матеріали VI-ої Міжн. наук.-практ. конф., (м. Запоріжжя, 20-21 жовтня 2011 року). – Запоріжжя, 2011. – С. 190-192 (0,09 друк. арк.).

17. Макарович В.К. Система електронного документообігу при факторингу / В.К. Макарович // Стратегічні напрями розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту: Тези доповідей міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 березня 2012р.). – Київ, 2012. – С.324-326 (0,09 друк. арк.).

18. Макарович В.К. Шахрайство при факторингових операціях / В.К. Макарович // Молода наука України: перспективи та пріоритети розвитку: Матеріали XI-ої всеукр. наук.-практ. заочної конф., (м. Одеса, 25-27 липня, 2012 г.). – Одеса, 2012. – С. 57-60 (0,18 друк. арк.).

19. Макарович В.К. Аналіз ризиків факторингових операцій / В.К. Макарович // Економічна теорія як основа розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і контролю: Тези виступів XI-ої Міжн. наук. конф. (м. Житомир, 18-20 жовтня 2012 р.). – Житомир: ЖДТУ, 2012. – С.229-230 (0,12 друк. арк.).

20. Макарович В.К. Наукові підходи трактування сутності факторингу: обліковий аспект / В.К. Макарович // Зимові читання, присвячені видатним вченим в

галузі бухгалтерського обліку, аналізу і контролю: Зб. тез 11-ої Всеукр. наук. Internet-конференції (м. Житомир, 22-23 лютого 2013 р.). – Житомир: ЖДТУ, 2013. – С. 69-71 (0,28 друк. арк.).

21. Макарович В.К. Ідентифікація елементів облікової політики щодо факторингових операцій / В.К. Макарович // Бухгалтерський облік, економічний аналіз та контроль в умовах формування і розвитку сучасних концепцій управління: Тези XII-ої міжнародної наукової Internet-конференції (м. Житомир, 24-25 жовтня 2013 р.). – Житомир: ЖДТУ, 2013. – С. 133-134 (0,07 друк. арк.).

22. Макарович В.К. Місце і роль договору факторингу в системі бухгалтерського обліку / В.К. Макарович // Сучасні тенденції розвитку обліково-економічної науки: Тези вист. Міжн. наук.-практ. конф., (м. Київ, 3-4 листопада 2013 р.). – Київ, 2013. – С. 63-65 (0,13 друк. арк.).

23. Макарович В.К. Етапи аналізу факторингу у факторанта / В.К. Макарович // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: Матеріали XI-ої міжнар. наук.-практ. конф., (м. Черкаси, 10-11 квітня 2014 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2014. – С. 88-90 (0,09 друк. арк.).

24. Макарович В.К. Методичні підходи аналізу факторингових операцій в умовах ризико-орієнтованого управління господарською діяльністю суб'єктів господарювання / В.К. Макарович // Розвиток бухгалтерського обліку і контролю як науки: Тези вист. на XIV-ій Міжн. наук.-практ. конф., (Житомир-Вінниця, 4-5 листопада 2014 р.) – Житомир. – 2014. – С. 89-92 (0,13 друк. арк.).

25. Макарович В.К. Ідентифікація ризиків факторингових операцій / В.К. Макарович // Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності у сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці: Тези виступів Другої міжн. наук.-практ. конф., (м. Ужгород, 21-22 квітня 2015 р.) / МОН України, ДВНЗ “Ужгородський національний університет” – Ужгород: ДВНЗ “УжНУ”, 2015. – С. 153-155 (0,13 друк. арк.).

Інші видання:

26. Макарович В.К. Еволюція підходів щодо відображення факторингових операцій в бухгалтерському обліку / В.К. Макарович // Становлення економіки України у після кризовий період: ризики та проблеми розвитку: Колективна монографія / під ред. д.е.н., проф. О.О. Непочатенко. – Частина 2. – м. Умань: Видавець “Сочінський”, 2012. – 416 с. – С. 127-133 (заг. обсяг 36,61 друк. арк., індивід. автора 0,47 друк. арк.: виділено основні еволюційні етапи факторингу в історії бухгалтерського обліку).

27. Макарович В.К. Економічна сутність та ідентифікація факторингових операцій в системі бухгалтерського обліку / В.К. Макарович // Вісник Одеського національного університету / Серія : Економіка. – Том 18. Вип. 2/1. 2013. – Одеса: Видавничий дім “Гельветика”, 2013. – С. 12-16 (0,70 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Макарович В.К. Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами

економічної діяльності). – Житомирський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2015.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками діяльності факторингових компаній для ефективного управління факторинговим бізнесом. Уточнено сутність поняття факторингу, виявлено галузеву специфіку діяльності факторингових компаній, ідентифіковано ризики факторингового бізнесу. Теоретично обґрунтовано комплексне методичне забезпечення бухгалтерського обліку діяльності факторингової компанії в умовах ризику, що враховує види факторингу, ризики факторингового бізнесу, порядок оцінки ризиків та їх ймовірних наслідків, особливості облікового відображення операцій, зумовлених обраними методами управління ризиками, та розкриття відповідної інформації у бухгалтерській звітності.

Удосконалено організаційні та методичні положення аналізу ефективності факторингових операцій та факторингового бізнесу в цілому, уточнено систему параметричних оцінок ідентифікованих ризиків.

Ключові слова: бухгалтерський облік, аналіз, ризики, факторинг, факторингові операції, факторинговий бізнес, факторингові компанії.

АННОТАЦІЯ

Макарович В.К. Учетно-аналитическое обеспечение управления рисками факторингового бизнеса. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Житомирский государственный технологический университет Министерства образования и науки Украины, Житомир, 2015.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических положений и разработке практических рекомендаций по совершенствованию учетно-аналитического обеспечения управления рисками деятельности факторинговых компаний для эффективного управления факторинговым бизнесом.

Объектом исследования является учетно-аналитическое обеспечение как составляющая системы управления рисками факторинговой компании (небанковского финансового учреждения).

Предметом исследования является совокупность теоретических, организационно-методических и практических положений формирования учетно-аналитической информации для управления рисками факторингового бизнеса.

Обоснованы отраслевые особенности деятельности факторинговых компаний как небанковских финансовых учреждений через идентификацию факторинга, классификация его видов, структурирование факторингового бизнеса по видам деятельности и формирование информационных запросов, необходимых для субъектов управления рисками факторингового бизнеса.

Уточнено понятие “факторинг” как комплекс услуг факторинговой компании, который предусматривает финансирование под уступку денежного требования, принятие на себя рисков, ведение учета дебиторской задолженности и инкассацию,

что способствует устранению неконвенционности понятийно-категориального аппарата, обеспечивает достоверное отражение факторинговых операций в системе бухгалтерского учета и способствует совершенствованию информационных потоков для системы управления рисками.

Проведена идентификация рисков факторингового бизнеса и установлены их причинно-следственные связи, в следствии чего разработано матрицу соответствующих рисков для управления ними в соответствии с видом факторинга и выбора метода снижения (или нейтрализации) риска.

Предложено методическое обеспечение бухгалтерского учета факторинговых операций, которое предусматривает отражение данных операций в составе основной операционной деятельности факторинговой компании, учитывает возможность формирования информации по всем видам факторинга и идентифицированным рискам факторингового бизнеса в части методов их управления. Это позволило привести систему учетной обеспечения в соответствии с отраслевой спецификой и сформировать полное учетно-аналитическое обеспечение управления рисками фактора для определения эффективности факторинговых операций.

Уточнены организационные положения бухгалтерского учета деятельности факторинговой компании с учетом рисков (внутренние и внешние), видов и особенностей договора факторинга, способствующие разработке учетной регламентации управления рисками для обеспечения полноты анализа эффективности факторинга.

Усовершенствовано документальное обеспечение порядка учетной оценки рисков факторингового бизнеса посредством разработки паспорта риска, панели и карты рисков, а также предложен порядок учетного отражения методов управления рисками факторингового бизнеса через разработку новых и совершенствование существующих форм первичных документов, способствующие созданию информационных потоков о видах факторинга, присущие им риски, их уровень, состояние погашения должниками своих обязательств.

С целью повышения рентабельности факторинговых услуг и повышения эффективности управления рисками и факторинговым бизнесом в целом в работе приведен авторский подход к совершенствованию процесса калькулирования факторинга (факторинговой услуги) в зависимости от его вида, учитывающий корректировку стоимости таких услуг на вероятные последствия рисков деятельности компании.

Приведен порядок раскрытия информации о рисках деятельности факторинговой компании в разработанных формах управленческой отчетности (Отчет о факторинговых операциях в условиях риска, Отчет о внутренних рисках факторингового бизнеса) и в финансовой отчетности по МСФО (состояние факторинговых операций, детализация показателей дебиторской задолженности (возвратная, безвозвратная, под залог), виды рисков деятельности факторинговой компании, методы их снижения), а также предложено уточнения в форму финансовой отчетности № 1 «Отчет о финансовом состоянии» в части выделения ряда 1150 «Расчеты по факторинговым операциям». Эти предложения способствуют

идентифікації ризиків і визначенню впливу їх наслідків на бізнес факторингової компанії і рішення потенціальних інвесторів.

Усовершенствованні організаційні і методичні положення економічного аналізу ефективності факторингового бізнесу в умовах ризику (виділені етапи аналізу, розроблена концептуальна основа аналізу,), а також уточнено систему параметричних оцінок внутрішніх ризиків діяльності факторингових компаній (кредитний і фрод ризики, ризики пересонала, ліквідності, неповного платежу, невиконання поставщиком умов договору факторинга і/або договору поставки) для вибору оптимальних методів управління ризиками і їх ймовірними негативними наслідками.

Ключеві слова: бухгалтерський учет, аналіз, ризики, факторинг, факторингові операції, факторинговий бізнес, факторингові компанії.

ABSTRACT

Makarovich V.K. Accounting and analytical support risk management factoring business. – Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of Candidate of Economic Sciences on specialty 08.00.09 – accounting, analysis and auditing (by the types of economic activity). – Zhytomyr State Technological University of Ministry of education and science of Ukraine, Zhytomyr, 2015.

The thesis is devoted to substantiation of theoretical positions and development of practical recommendations to improve accounting and analytical support risk management activities factoring companies for the effective management factoring business. The essence of the concept of factoring detected sectoral specifics of factoring companies, factoring business risks identified. Theoretically grounded methodological support comprehensive accounting of factoring companies in terms of risk, taking into account the types of factoring, factoring business risks, procedure and risk assessment of the likely consequences, features of the accounting methods of risk management and disclosure of relevant information in the financial statements.

Improved organizational and methodological provisions efficiency analysis factoring and factoring business as a whole, refined system of parametric estimates the identified risks.

Keywords: accounting, analysis, risks, factoring, factoring transactions, factoring business, factoring company.

Підписано до друку 10.09.2015 р. Формат 60х90 1/16.

Папір друкарський. Друк офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.

Тираж 100. Замовлення № 645.

Віддруковано з готових оригіналів-макетів автора
у Житомирському державному технологічному університеті
вул. Черняхівського, 103, м. Житомир, 10005

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ЖТ № 08 від 26.03.2004 р.